

[Evropská myšlenková tradice jako otřesenost orientace víry]

Jak známo, charakterizoval Heidegger evropskou myšlenkovou tradici jako zapomnění na bytí, jako Seinsvergessenheit. Mám za to, že mnohem oprávněněji lze tuto tradici charakterizovat jako otřesenost orientace víry a ztrátu pochopení pro to, co to vlastně víra „je“ (smíme-li ve výpovědi užít tohoto „je“ či „jest“, aniž bychom předem chtěli vypovídat o tom, zda víra je jsoucno nebo nikoliv).

Křesťanství jako dějinný útvar o mnoha stránkách udělalo hodně pro jakési nekorektní uchování tradice víry, ale zároveň také hodně pro to, aby pravá povaha víry byla zakryta a překryta úsilím o co nejpřesnější vyjádření tzv. obsahu víry, tj. o co nejpřiměřenější reflexi víry. Bohužel tato reflexe měla k dispozici myšlenkové prostředky, které nadlouho zůstávaly povaze samotné víry zcela cizí a v důsledku své aplikace na toto téma hrubě pokrývaly téměř všechny pokusy o myšlenkové uchopení a vyjasnění toho, co to znamená věřit. Skutečná víra zůstávala kdesi pod povrchem jako nějaká ponorná řeka a jen tu a tam se na nějaký čas některým ze svých většinou postranních ramen vynořila na světlo, aby brzo zase propadla, prosákla pískovitým podložím do hlubinných koryt a jeskynních systémů. Nicméně i v této nevlastní a zakryté či skryté podobě zůstala víra jedním ze základních a rozhodujících fenoménů celé dosavadní evropské duchovní a myšlenkové historie; Evropu si nelze představit zbavenou této ingredience či spíše tohoto základního elementu. A přesto lze na druhé straně tvrdit (a zdůvodněně tvrdit), že krize Evropy a její duchovní a myšlenkové tradice úzce souvisí s tradicí víry, nejenom s tradicí reflexe víry. Tím chci říci, že evropská krize nespočívá v její reflexi nebo přinejmenším jenom či hlavně v její reflexi víry, nýbrž v chatrnosti samotné víry. Víra, která zapomíná sama na sebe anebo která chápe sebe samu jako něco jiného, co s vírou nemá vůbec co dělat nebo jen docela málo, musí nutně upadat a chátrat, zejména ve věku, který je skrz naskrz proniknut nejrůznějšími reflexemi a reflexemi reflexí; nicméně chyba musí sahat svými kořeny hlouběji, neboť kdyby to se samotnou vírou bylo v pořádku, dříve nebo později by se nutně objevila i její přiměřenější reflexe. Dokonce i to lze vidět: víra, ač nejednou pokleslá a upadá, přece jen neustále vykonávala vliv na způsob, jak Evropané myslili, a prosadila se alespoň negativně, totiž v tom, jak definitivně odsoudila ve starém Řecku kořenivší myšlenkovou tradici k abdikaci. Tedy: víra stále nějak působila, i když v důsledku nepochopení (falešné reflexe) nejednou pokřiveně. Ale toto pokřivené působení se právě jen jeví jako pokřivené; když je interpretujeme správně, a to znamená na základě správného resp. lepšího, správnějšího pochopení víry, ukáže se, že za zdánlivou pokřiveností se skrývá, ale může být odhalen vývoj velmi pozitivní. To, co např. Nietzsche vlastně správně (v rámci nesprávného chápání víry) rozpoznal jako evropský nihilismus, může být interpretováno jinak.

18. VII. 89 [6. poznámka z tohoto dne - pozn. red.]